

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. F. Felicis Potestatis Panormitani Ordinis Minorum S.
Francisci de Observantia ... Examen Ecclesiasticum**

Potesta, Felice

Coloniæ, 1712

Pars II. Examen Prædicatorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40060

non habite, ad quemlibet alium Antistitem accedere valeas, Sacro Presbyteratus ordine decorandus. Ipsumque obnixè rogamus ut tecum super institutis ob nostræ Ecclesiæ necessitate dispensare dignetur. Vale. Et Angelus Domini sit in itinere tuo. Datum,

383 Hinc habes, Prælatum regularem debere primo loco suum subditum ad Episcopum Diocesæ suæ mittere, in cujus Diocesi

de familia commoratur, vel ad Episcopum viciniorem, si erit in loco nullius Diocesis, & eo absente, aut ordinationes non habente tunc potest ad quemcumque alium Episcopum suum subditum mittere. Hæc sunt disposita à S. Congr. Conc. die 15. Martii 1596. & die 11. Junii 1638. juxta mentem Trid. sess. 23. de refor. c. 8. quæ decreta refert P. Augustinus Marchæucci in *Officiali curia ver. Ordines à n. 4.*

PARS SECUNDA

Examen Prædicatorum.

CAPUT I.

De Causa efficiente sacræ Concionis.

Qui prædicare debeat?

384 AD Apostolicum sacræ prædicationis munus ritè exercendum, tria necessaria requiruntur, quorum altero deficiente, nemo prædicare debet.

Primum est irreprehensibilis vita; quia (teste Tullio) *Caput est artis, dicere, quod facis.* Hinc D. Hier. ad Nepotianum scribens, ait. *Non confundant opera sermonem tuum, ne cum in Ecclesia loquaris, tacitus quisq; respondeat. Cur hæc, quæ dicis, ipse non facis?*

385 Secundum est solida scientia: ut saltem omnia, quæ pertinent ad mysteria fidei; mandata Dei, & Ecclesiæ, vitia, & virtutes; hæreses, atque erroneas opiniones digno liceat. *Potest. Exam. Ecclesiast. Tom. III.*

re, ac enucleare calleas; quod satis aptè præstabis, si priores tomos hujus operis familiariter habebis.

Tertium est legitima missio: nimirum ut à Prælato, ad quem spectat, sit tibi commissum, vel saltem concessum; nam ut inquit Apostolus ad Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Vide Bullam Clem. X. *Superna* 1670. in tom. 1. ver. De approbatione Confessarii.

CAPUT II.

De Causa finali.

Prædicatoris finis

386 ESSE debet, ut peccatores peccato mortui ad vitam per penitentiam revocentur; & ut justi, qui Charitate vivunt, abundantius vita fruantur, juxta illud Joan. 10. *Ego veni, ut vitam habeant, & abundantius habeant.*

AAAAA

CA

CAPUT III

De Causa materiali.

Quid Prædicari debeat.

387 **P**Rædicationis materia est verbum Dei: *Prædica Verbum*, dicit Apostolus, 2. ad Tim. 4. Constat autem hæc verbi Dei prædicatione (ut suos fratres monet Seraphicus P. S. Franciscus) *in annuntiando vicia, & virtutes, poenam, & gloriam.*

QUIBUS REBUS FULCIRI DEBEAT
VERBUM DEI, ET QUO
ORDINE.

388 **C**um Verbum Dei prædicamus, firmis doctrinis fulcire dicta nostra debemus, ut audientium corda movere possimus. Primum fulcimentum est *Auctoritas Sacra Scriptura*, in aliquo ex quatuor sensibus interpretata [ut infra] pro cuius interpretatione Sanctorum Patrum instrumentis uti necesse est, ne in errorem incidamus. Unde secundum fulcimentum esse debent *Sententia Sanctorum Patrum, & Conciliorum*. Tertium *Rationes*, Quartum *Similitudines*. Quintum *Exempla*.

DE SACRA SCRIPTURA.

289 **S**acra Scriptura, cujus Author est Spiritus Sanctus, duas habet partes Vetus scilicet, & Novum Testamentum. Utrumque subdividitur in quatuor partes, in libros nempe legales, historiales, sapientiales, & Prophetales. In veteri testamento *legales* sunt quinque libri Moysis, videlicet, Genesim, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. *Historiales* sunt decem in veteri testamento dispersi. *Sapientiales* sunt

quinque, Proverbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, & Ecclesiasticus. *Prophetales* sunt sex, quatuor maiores, Iaias, Jeremia, Ezechiel, & Iesaias, & duo decem Prophetarum, & Iesaias.

390 In Novo Testamento libri *legales* sunt quatuor Evangelia. *Historiales* sunt Actus Apostolorum & Epistolæ Apostolorum; & tandem *Prophetales* Apocalypsis Joan. Apost. Qui omnes libri inter Canon. Trident. sess. 4. & secundum vulgatum Hieronymi sunt de fide tenendi; & tamen vero septuaginta Interpretum non est de his est tamen maioris auctoritatis, quam aliorum translatio.

391 Libri Sacra Scriptura dicuntur Canonici, quia continent Regulam, quam sequi debemus in materia fidei, & morum, & sunt relati, & à Sancta Ecclesia recepti. Catalogum librorum divinarum, seu à Deo inspiratorum; Canon enim regulam significat, & Catalogum. Libri autem Canonici Decr. Trident. sess. 4. sunt Genesim, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Iudices, Ruth, quatuor libri Regum, duo Iulipomenon, duo Esdrae, Tobias, Iudith, Ester, Psalterium, Proverbia, Ecclesiastes, Cantica Sapientia, Ecclesiasticus, quatuor maiores prophetae, duodecim Minores, duo libri Iudith, & Tobias.

Hi ex veteri Testamento. Et Novum vero Quatuor Evangelia, Actus Apostolorum, quatuordecim Epistolæ Pauli, & quatuor Petri, una Jacobi, una Iudæ. Apocalypsis Iohannis.

Ad eoque qui præfatos libros pro sacris, & Canonicis, seu à Deo inspiratis non habuerunt, aut qui aliquam veritatem in illis contentam, v. gr. In principio creavit Deus Cælum, & terram, negaverit, erit hæreticus. Alii duo libri, nempe tertius, & quartus Esdrae, non sunt ab Ecclesia recepti pro Canonici.

nonicis; sunt tamen magna auctoritatis, quoniam à nonnullis Sanctis Patribus citantur, & à Sixto V. in sacris Bibliis post libros Canonicos, non cum oratione Monachæ fuerunt appoliti.

DEFINITIO.

392 **S**acra Scriptura est liber vitæ scriptus intus, & foris. Ita Lyranus noster in Prologo, quæ definitio est desumpta ex Apocalypsis cap. 5. *Et vidi in dextera sedentis supra thronum librum scriptum intus, & foris.*

Dicitur *Liber Vitæ*, quia vitam tribuit eam bene exponentibus, & operibus exequentibus, juxta illud Ecclesiastici, cap. 24. *Qui elocidant me, vitam æternam habebunt: dicitur scriptus intus, & foris, ut per ly intus significetur sensus spiritualis, & per ly foris sensus litteralis.*

393 Sensus sacre Scripturæ est ille, qui est intentus à Spiritu Sancto, qui est Author, & causa principalis Sacre Scripturæ, prædeterminans saltem moraliter Sacros Scriptores, qui sunt causa minus principalis.

DIVISIO.

394 **U**nus sensus Sacre Scripturæ in prima sui divisione est duplex, *Litteralis, & spiritualis*, seu *Mysticus*; *Litteralis* est illa significatio patana, quæ voces significant res, ad quas significandas sunt impostæ, ut Deut. cap. 6. *Audi Israel: Dominus Deus noster, Dominus unus est spiritualis*, seu *mysticus*, & *metaphoricus* est illa significatio, quæ res per voces significatæ rursus significant per similitudinem, & figuram, ut Matth. 5. *Si manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice ab te.* Ubi per manum abscindendam intelligitur amicus, qui scandalum affert, & est causa ruinæ, cujus familiaritatem homo

debet abscindere à se; unde sensus litteralis à mystico distinet per hoc, quod in litterali significatio attenditur à voce, in mystico vero à re.

395 *Sensus litteralis* est duplex, *historicus*, & *parabolicus*: *Historicus* est ille, quo aliqua significatur historia, ut præsertim in libris Regum, & Machabeorum contingit. *Parabolicus* est ille, quo aliqua significatur parabola, seu comparatio, ut patet in Evangelio de Patre familias. *Sensus mysticus* est triplex, *Allegoricus*, *Tropologicus*, seu *Moralis*, & *Anagogicus*.

SUMMA DIVISIONIS.

396 **H**inc summam sensus Sacre Scripturæ sunt quatuor, nempe *Litteralis*, *Allegoricus*, *Tropologicus*, & *Anagogicus*, qui sensus explicantur his versibus:

Littera gesta docet, quid credas Allegoria.

Moralis quid agas, quo tendas Anagogia.

Sensus igitur *Litteralis* res accipit, prout verba ipsa significant. *Sensus Allegoricus*, ostendit nobis, quid sit credendum, quia tendit circa credibilia; dicitur *Allegoricus* à nomine Græco *Alcon*, quod est *alienum*, & à *Logos*, quod est *Sermo*, quasi sit alienus sermo ab eo, quem voces sonant. *Tropologicus*, seu *moralis* quid agendum, quia tendit circa moraliter agenda; dicitur *Tropologicus* à nomine Græco *Tropos*, quod est *Conversio*, & à *Logos*, quod est *Sermo*, quasi sit sermo conversus ad antitaxæ edificationem, & morum informationem.

Anagogicus demum, quid sit sperandum, quia tendit circa speranda in æterna beatitudine. Dicitur *Anagogicus* à nomine Græco *Ana*, quod est *sursum*, & *Goge*, quod est *ductio*, quasi quod sit sursum ductio, seu locutio de terrenis, quibus significantur celestia.

Aaaaa 2

EXEM

EXEMPLUM.

QUÆRES

Hierusalem:

397 **I**N sensu litterali significat Civitatem Judææ. In Allegorico Sanctam Ecclesiam militantem à nobis credendam, juxta illud Apocal. 21. *Vidi Civitatem sanctam Hierusalem novam descendentem de celo à Deo paratam, sicut sponsam ornataam viro suo.* In Tropologico significat animam nostram sanctis operibus, & virtutibus ornandam, juxta illud Jeremias cap. 1. *Hierusalem, Hierusalem convertere ad Dominum Deum tuum.* In sensu denique Anagogico significat Ecclesiam triumphantem, nempe Patriam cælestem à nobis sperandam, juxta illud Pauli ad Galatas 4. *Ille, quæ sursum est Hierusalem, est libera, quæ est mater nostra.*

SENSUS ACCOMMODATIVUS.

398 **E**Si, quo quis Sacram scripturam proprie *verius sensus accomodat.*

Sic orator in nova electione Ducis cujusdam Reipublicæ, cui nomen erat *Prosper*, usus est versu Psalm. 44. *In sede Prosperi, pro sede, & regna:* utendo æquivoco Adverbii in nomen. Et alius ad exprimendam Principum conventionem circa Monarchiæ Hispaniæ partitionem, & Dei inexpectatam providentiam in ea conservanda incolumi cum constitutione Regis, usus est illo Psalm. 2. *Qui habitat in cælis, iridebit eos. Ego autem constitutus sum Rex ab eo.*

At Sacer orator abstinere debet à sensu accommodativo, qui non sit sensus virtutis, & unus ex quatuor.

399 *An in omnibus locis Sac. Scripturae periri possint omnes quatuor sensus.*

Resp. Negative, in multis enim locis litem reperiri potest sensus litteralis, ut in illo: *Dolus Domini Deum tuum ex toto corde fac.* Et in alio: *Dominus Deus tuus unus est,* qui dicitur esse solum litteralis, non mysticus.

Econtra in multis locis solum reperitur sensus mysticus, nullo modo litteralis in illo Judic. c. 9. *Terunt ligna, ut asperant præ se Regem:* qui sensus nullo modo esse litteralis, sed solum mysticus, nam ligna intelliguntur habitatores Jebusitarum qui constituerunt Abimelech super civitatem, ut in eodem Textu exponitur. Sic in hoc alio loco. *Inveni hominem secum cor meum:* ubi *Cor* non potest esse litteralis, quia Deus non habet cor, sed interpretatur voluntatem. Et in illo Psalm. 78. *Converserunt Jacob, & locum ejus desolaverunt:* non potest haberi sensus litteralis, sed scilicet Jacob, & locum ejus comedentes mysticus, & metaphoricus, nimirum, quæ Jacob, & locum ejus depredati sunt.

Tandem multa loca habere possunt omnes quatuor sensus, ut in Genes. 16. dicitur quod Abraham quos filios habuit, comens incilla, & alterum de libera: ubi per duos filios Abraham in sensu litterali designantur Isaac, & Ismael, Isaac vir bonus filius uxoris Abraham, & Ismael homo ferus filii Agar ancillæ Saræ. In sensu allegatorio duos filios significantur duo Testamenta, ut exponit Apost. ad Galat. 4. *Ismael est in sensu litterali, Isaac vero Novum.* In sensu morali, seu Tropologico, significatur populus duo filii spirituales unius Patriæ, quæ sunt

unus ut Isaac proficiat, alter ut Iſmael à perfectione deficiat. Et demùm in ſenſu Anagogico per duos filios ſignificari poſſunt Angeli quorum multi ſteterunt, & ſunt boni, multi ceciderunt, & ſunt mali.

DE QUATUOR CONCILIIIS.

400 **C**oncilia Occumenica, videlicet Generalia, & Uniuerſalia ad totum Orbem Chriſtianum pertinentia, à Sede Apoſtolica approbata, & ab Eccleſia recepta, huiusque ſunt decem, & octo, Tridentino incluſo, quorum principaliora ſunt prima quatuor, quæ ad authenticandam, ſtabiliendamque fidem, quam Sacra Scriptura prædicat, conuenerunt.

401 Primum eſt Nicænum, quod celebratum eſt ab anno Domini 227. uſque ad annum 330. ſub Silveſtro Papa, & Conſtantino Imperatore, ubi conuenerunt Epiſcopi 318. numero quidem ſacro, quia longè ante figurato in Sacra Scriptura in illis 318. militibus, quibus Abraham victoriam de quinque Regibus reportauit. In hoc Concilio damnata fuit hæreſis Arii, inæqualitatem inter Diuinas Perſonas ponentis, aſſerentis filium creaturam. Unde Concil. Filium conſubſtantialem Patri conſtituitur, & proinde Symbolum fidei ab Apoſtolis editum, denuò conſtruxit, addendo illam particulam; *Conſubſtantialem Patri*, ſtatuitque, ut poſt hymnum glorificationis, qui eſt *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*, adderetur: *Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.*

402 Secundum eſt Conſtantinopolitanum, quod eſt celebratum anno Domini 383. ſub Damaso Summo Pontifice, & Theodoſio Seniore Imperatore, ubi conuenerunt 150. Patres; cui Concilio interfuit S. Hieronymus contra Macedonium negantem Spiritum Sanctum eſſe Deum.

403 Tertium eſt Epheſinum, quod celebratum eſt anno Domini 434. ſub Celeftino Papa, & Theodoſio Juniore Imperatore, ubi conuenerunt 200. Epiſcopi. Cauſa Concilii fuit hæreſis Neſtorii Epiſcopi Conſtantinopolitani duas perſonas in Chriſto admittentis, ac proinde unitas ſub accidentalitate, nempe per affectum; qui error fuit damnatus, & ſancitum, in duabus Chriſti naturis unam manere perſonam, nempe Verbi, adeòque duas naturas diuinam, & humanam eſſe unitas ſubſtantialiter in ratione ſubſtantiali hypochiſis, ſeu perſonæ; & ex tunc in ſalutatione Angelica additum fuit: *Sancta Maria mater Dei ora pro nobis peccatoribus, &c.*

404 Quartum eſt Calcedonenſe, quod celebratum eſt an. 451. vel 454. ſub Leone Papa, Valentiniano, & Martiano Imperatoribus, ubi conuenerunt 630. Epiſcopi contra omnes hæreſes, præſertim contra Eutychem Conſtantinopolitanum Archimandritam, in Chriſto unam naturam aſſerentem, & ejus defenſorem Dioſcorum Alexandrinum Epiſcopum, ubi illi condemnati fuerunt cum aliis hæreticis, & definitum, ſic Chriſtum de Virgine natum, ut duæ naturæ, Diuina, & humana, ſecundum ſubſtantiam realiter diſtinctæ, & impermixtæ remanerint, unitæ ſolum in unitate perſonæ Verbi; ita ut Chriſtus verus Deus ſit, & verus homo.

405 Præmiſſa quatuor principalia Concilia, Eccleſia Sancta tanquam quatuor Evangelia amplectitur, & veneratur, cum Diuo Gregorio in cap. *Sicut diſt. 15. De Conciliis* eruditè agit Bellarminus tom. 1. contr. 4.

DE SS. PATRIBUS.

406 **A**d explanationem S. Scripturæ, & confirmationem doctrinæ, quam prædicamus, ſententiis Sanctorum Patrum, & aliorum Scriptorum Eccleſiaſticorum uti debet.

A a a a a a 3

debemus, quantum ad omnia ea, quæ ab Ecclesia universalis sunt approbata, & communiter recepta; inter quos præcipue elucet Hieronymus in sensu literalis, Ambrosius in Allegorico, Augustinus in Anagogico, Gregorius in Morali.

407 Semper autem sunt attendendæ Romanorum Pontificum sanctiones, etiam si doctrinæ sint Augustinæ; nam de fide est, non Augustinum, sed Romanum Pontificem ex cathedra loquentem, errare non posse in materia fidei, aut morum. Hinc Augustinus ipse ait cont. epist. fin. *Non crederem Evangelio, nisi quia Ecclesia Catholica credo.* Imò super quamplurimos doctrinis Sanctus Sanctus retractavit, pro quo librum Retractionum construxit, Adde, præfatos Sanctos Patres in aliquibus discordare, quæ Ecclesia permittit, quatenus nec contra fidem, nec contra bonos mores redundant: *v. in tom. 1. prop. 30 ad Alex. VIII. damn.*

408 Quando autem inter se Patres, & Doctores discordant, liberum est nobis sequi, quem volumus; abstinendum tamen est ab illis opinionibus, quæ possunt controversari, & repelli, quia non ad disputandum contra Patres, & Catholicos Doctores, sed ad populum erudiendum, pergamum ascendimus. Hinc Sacram Scripturam contra eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, aut contra unanimum Patrum consensum, prout Tridentina Synodus cavet, Prædicatori nullo modo ad suos sensus contorquere licebit: Si verò aliquam novam interpretationem ab Ecclesia sensu, Sanctorumque Patrum sententiis non alienam, ad fidei Catholice doctrinam illustrandam, velut pietatis studium excitet, aliquando asserere voluerit, aliquid brevi præfabitur, quo id sibi licere humiliter petat: *v. num. 398.*

Sententiæ tamen SS. PP. postquam læte prolatae fuerint, vulgari idiomate veterantur sunt ad erudiendam plebem.

409 Nec parvi pendenda est auctoritas Philolophorum, illorum, inquam, qui erolum naturæ vim, & effectus, veterumque morum, & vitæ normam investigaverunt, quæ magna ex parte sunt consecuti, uti videntur Plato, Aristoteles, Seneca, Tullius, & alii; illis enim uti sunt quoque SS. PP. in suis concionibus ad majorem prædicatorum delium confusionem.

DE RATIONIBUS.

410 Postquam auctoritatibus probata fuerit propositio, consequens est illam fulcire rationibus, quas vel Doctores, vel ipsum ingenium dare possunt. Rationes autem deducendæ veniunt à locis communibus videlicet

1. *A Definitione.* Definitio est, quæ explicat naturam rei delimitat, vel per propriam genus, & propriam differentiam, quæ proprie *Definitio*; vel per alia adiacentia, quæ tamen non possunt alteri convenire, hæc vocatur *Descriptio*. Exemplum huiusmodi dat D. Gregorius Nissenus, qui, ut doctores excitaret ad gratias Deo agendas, hominem definit: *Homo est opus Dei, prædictum, ad eius, a quo creatum est, imaginem factum.*

Utitur etiam Ecclesiasticus Orator definitionibus à sensibus hominum ductis, ut est definitio, quam affert Jacobus Apost. Ep. cap. 25. cum dicit: *Quæ est vita vestra? caput ad modicum parvum, & deinceps exterminabitur.*

Interdum etiam alienis à vulgari loquendi consuetudine: quomodo D. Basilus in oratione ad divites, postquam eorum excitationem proposuit, deinde argumentum à definitione sumpto redarguit, dicens: *Quis*

ipsum pauperem esse dicit. *Ego assentior: pauper enim est, cui multa desunt: ut multis autem rebus indigeas, insatiabilis habendi cupiditas officit.*

2. *A partium enumeratione* ducitur argumentum, quando enumeratis aliis rebus, quæ possent ad rem facere, præter illam ab Oratore propositam, non invenitur, quod quaeritur. Exemplum habetur in Ecclesiaste Salomonis ad probandum, quod omnia vanitas. Item in Prophetia Jeremiae, cap. 9. ubi ostenditur in solo Deo gloriantium, enumerationis rebus, in quibus homines gloriari solent, his verbis: *Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur dives in divitiis suis; sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, seire, & nosse me; quia ego sum Dominus.*

3. *Ab Etymologia* sumitur declarando rem ex vi, & natura nominis, quod res quæque prædita est. Exemplum dat S. Hier. qui scribens ad Heliodorum Monachum, hoc utitur argumento. *Interpretare nomen Monachi: hoc est nomen tuum; quid igitur facis in turba, qui solus es?*

4. *A Conjugatis* Conjugata dicuntur ea, quæ ab uno octa variè commutantur, quorum unus est frequens: v. gr. *Si Christianus sumus, Christiane vivamus.* Exemplum etiam præbet Apostolus: *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de Cælo Cælestis: sicut portavimus imaginem terreni, portemus imaginem Cælestis.*

5. *A Genere, & Specie*, à genere potest argumentari ad speciem, v. gr. *Vitium est fugiendum, igitur fugienda est avaritia.* Item e converso à specie ad genus: v. gr. ad probandum, peccata miseros homines efficere, sic constructum argumentum potest: *Adulterium, homicidium separant à Deo, quæ est maxima miseria, igitur peccata miseros homines efficiunt.*

6. *A simili*, fit argumentum ex comparatione unius rei cum altera, quæ in aliquo assimilantur: v. gr. *Sicut vita naturalis illius aegroti desperatur, qui naturali a medicamina spernit; ita vita gratia desperatur peccatoris qui spiritalia medicamenta contemnit.*

7. *A dissimili*, etiam sumitur argumentum per dissimilium comparationem: Exemplum habetur in libro Proverb. cap. 4. ubi dicitur: *fustorum autem semita, quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectam diem: via impiorum tenebrosa.*

8. *A Contrario*. Quatuor secundum Ciceronem sunt contrariorum genera, *Adversa, Privantia, Relativa, & Contradicentia*, à quorum singulis potest Ecclesiasticus Orator sumi ducere argumentum.

9. *Ab Adversa*. Adversa sunt ea, quæ sunt positiva opposita, seu contraria, ut *Superbia, & Humilitas, Jejunium, & Crapula, &c.* Unde ab Adversis poterit sic argumentari: *Superbium omnium peccatorum matrem esse scimus, humilitatem ergo omnium fundamentum virtutum intellemus.*

10. *A Privantibus*. Privantia sunt illa, quæ privativè opponuntur, ut forma, & ejus carentia in subiecto apto nato ad illam habendam: ita *Gratia*, quæ appellatur lux, privativè potest intelligi opposita peccato, quod vocatur tenebra. Unde sic potest formari argumentum: *Sicut lux gratia est amanda, ita tenebra peccati est fugienda.*

11. *A Relativis*. Relativa illa sunt, quorum unum refertur ad aliud, ut *Pater, & Filius; Dominus, & Servus*: Exemplum hujus argumenti à Relativis habetur in Malachia cap. 1. his verbis: *Filius honorat patrem, & servus dominum suum; si ergo pater ego sum, ubi est honor meus: & si dominus ego sum, ubi est timor meus?*

12. *A Contradicentibus*. Contradicentia, seu

ieu contradictoria ea sunt, quorum unum negat illud, quod alterum affirmat: *ut scire*, & *non scire*: à contradicentibus igitur potest modo Orator ducere argumentum, v. gr. hoc *Qui Christum diligit, mandata eius servat, igitur qui eius mandata non servat, Christum non diligit.*

13. *Ab Adjunctis.* Adjuncta dicuntur ea, quæ cum rebus, vel personis quoquo modo sunt conjuncta, sive inseparabiliter, ut sunt proprietates, & attributa: sive separabiliter, ut locus, tempus, vestitus, comitatus, apparatus, colloquia, velocitas in incessu, rubor vultus, pallor, & alia, quæ rem magis exprimunt, & actiones aut meliores aut deteriores efficiunt. Hoc loco usus est S. Basilius serm. de Jejunio dicens: *Jejunantis color gravitatis plenus est, non in impudentem ruborem efflorescens, sed pallore modesto ornatus. placidus, & lenis oculus, sedatus incessus, vultus animi secum loquentis index, nulla intemperantis risus insolentia, moderatio lingua, & cordis puritas, &c.*

14. *Ab Antecedentibus,* argui potest deducendo consequentias, quæ ex illis necessario sequuntur:

Exemplum: Dicit Apostolus 1. ad Cor. c. 13. *Quod charitas patiens est, benigna est, civilitas non amulatur, non agit perperam, non inflatur, &c. igitur qui est charitate præditus, patiens est, benignus est, &c.*

15. *A Consequentibus.* Non instructuosum erit a consequentibus etiam probare antecedentia, hunc enim locum adhibuit ipse Chelitus in Evang. Matth. cap. 5. ubi à consequentibus probat, *Beatos esse pauperes spiritu, quia ipsorum est Regnum Cælorum: Item Beatos mites, quoniam ipsi possidebunt terram, &c.*

16. *A Repugnantibus.* Repugnantia differunt à contrariis, & dissimilibus, eò quia ista aliquè ordinem servant inter se, illa verò ne-

que aliqua certa lege, neque ordine inter se opponuntur; sic repugnare dicuntur cum hominis libertate, invidia cum civitate, crudelitas cum deliciis, &c. Hoc loco usus est Divus Ambrosius in serm. de Decoll. S. Jo. Bapt. ubi ait: *Postremo (quod etiam non debet bari horrere consueverunt) pater epulas, & convivia consumanda crudeliter ac profre eductum &c. & infex: Quid crudeliter in deliciis quid cum funeribus voluptati?*

17. *A Causis.* Quoniam quatuor genera causa causarum, *Materialis* scilicet, ex qua res Formalis, per quam res est; *Efficiens*, quæ res efficitur, & *Finalis*, cujus gratia ordinantur; hinc à singulis poterit Ecclesiasticus Orator suum elicere argumentum, ut videtur.

18. *A Causa materiali.* Quia è limbo formati sumus, S. Basilius in opusculo ad teudæ tibi: hunc locum ita exprimit, dicit: *Exultas ob divitias, & ob majorem tuam nobilitatem te jactas, & propter parvam pulchritudinem corporis: at te de te ob pulchritudinem es, quod à terra es, & in terram revertis.*

19. *A causa formali.* Ita arguit D. Bernardus: *O anima insignita Dei imagine, dicitur similitudine, redempta Christi sanguine, & sponsata fide, dotata à spiritu, deputata canonibus, capax beatitudinis, quid tibi tam cito?*

20. *A causa efficiente* adhibet eum Regius Psalmista Psalm. 93. dicens: *Quis paravit aurem, non audiat: aut qui finxit oculum, non considerat: probans per hoc Deum non curare.*

21. *A causa finali* sic argumentari potest Orator: *Homo ad consequendam æternam beatitudinem est formatus, stultus igitur temporalibus deliciis, in divitiis, in honore beatitudinem collocat.*

22. *Ab effectibus,* licet quatuor sunt genera causarum, ita quatuor genera effectuum, &

ex illis cauſis oriuntur. Ab hoc loco oſtendit Chriſtus Joan. cap. 10 ſe eſſe bonum Paſtorem, dicens. *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro o-*

uibus ſuis, mercenarius autem videt lupum venientem & fugit; quia mercenarius eſt, &c.

23. *A Comparatione ducitur argumentum quando arguitur, vel à majori ad minus, vel à minori ad majus, vel à pari.*

24. *A majori ad minus uſus eſt D. Hieronymus ſcribens ad Heliodorum hiſ verbis: Filius hominis non habet ubi caput ſuum re-*

clinet: & tu amplas porticus, & ingentia tectorum ſpacia metris?

25. *A minori ad majus arguit Div. Baſilius in orat. ad divites: Ante novis terminos ſuos, non tranſgreditur antiquam terminum de-*

ſcriptionem: ut verò avarus non veretur tem-

pus, non ſtatuit terminum, non concedit confe-

quentias ſucceſſionis; ſed ignis violentiam imi-

tatur, omnia corrumpit, omnia depuſcitur

26. *A pari, concinit S. Auguſt. in quodam ſer-*

moniis verbis: Et nos, & omnis populus uni-

us Domini ſervi ſumus, & ſi bene agimus ad

nam beatitudinem pariter pervenimus; &

quare pauper tecum non capiet cibum, qui te-

cum accipit, quis eſt Regnum: quare pauper non

accipiat vel veterem tunicam, qui tecum rece-

perit, quis eſt immortalitatis ſtolam: quare pau-

per non meretur panem tuum, qui tecum ad

convivium invitatus eſt Angelorum?

DE SIMILITUDINIBUS

411. *Similitudines, quæ certè magna vi-*

mentem illuminant, & voluntatem

movent, erui poſſunt vel ex iſtis humanis

actionibus unam cum alia comparando,

quomodo Chriſtus Dominus ſimilitudine vi-

gilantis Paſtoris, & ovium erantis, obligatio-

nem ſuperiorem circa ſubditos oſtendit; vel

ex naturali hiſtoria, nempe ex proprietatibus,

& natura herbarum, florum, plantarum, &

animalium, quomodo Deus in Denternomio

Poteſt. Exam. Eccleſiaſt. Tom. III.

cap. 32. oſtendit Hebræis curam, quam de iſtis habuit, ſimilitudine Aquilæ, dicens: *Sicut*

Aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque portavit in humeris ſuis; vel ex iſtis vulgaribus rebus: quo-

modo ipſe Chriſtus aſſimilavit verbum Dei ſemini, quod ſeminavit homo in agro ſuo.

Cavendum, ne ſimilitudines indecenter,

& viliter aſſerantur; alioquin riſum, & non

fructum in auditoribus excitabunt.

DE EXEMPLIS.

412. **U**ltimum, quamvis non infimum

locum in ſacra concione obtinent

ex-empta; plurimum enim valent ad moven-

dum auditorum animos. Sumenda autem,

ſunt præſertim exempla ex hiſtoriis ſacris Sa-

cræ Scripturæ, vel ex Vitis Sanctorum, & San-

ctarum; vel ex mirabilibus à Deo patrat

in peccatoribus, ſive ad oſtentionem miſeri-

cordiæ ſuæ, ſive juſtæ vindictæ: dixi; *Præſer-*

tum ex hiſtoriis ſacris; nam hiſtoriæ prophæ-

næ, quæ ex vitis gentilium, vel mundanorum

viros delumuntur, quamvis aliquando

pro qualitate materiæ, de qua agitur, probæ

ſint, non tamen ita frequenter, ſed parè eis

uti debet Sacer. Orator.

Hiſtoria verò naturalis, quæ ex ipſa na-

tura ſumitur, & proprietatibus rerum vi-

ſibilitatem à Deo creatarum, non infervit ad

exempla, ſed valdè utilis eſt ad Verbum

Dei comprobandum per ſimilitudines, com-

parationes, & per argumentationem à mino-

ri ad majus.

413. Advertenda autem ſunt quinque, 1

Quod quamvis utile ſit aliquando, etiam

Sanctorum peccata, & errores, ad humanam

oſtendendam infirmitatem, & excitan-

dam ſpem in magnis peccatoribus, in me-

moriam

Bbbbbb

moriam

moriã revocare; haud tamen ita frequenter illa commemorare debemus; ne auditores inde licentiã occasionem sumant, & erudiantur ad excusandas excusationes in peccatis.

2. Ne in spidiis descriptionibus circumstantiarum loci, temporis, vel prerogativarum personarum, vel alterius rei, quæ afferuntur in exemplo, detineatur oratio, ut describendo pulchritudinem, indumenta, & similia, cum naturaliter ipsa historia producta fructum afferre possit.

3. Ne colloquium inter personas historiae inducatur, nisi ipsa historia verba præbeat, vel probabilissimè inferantur.

4. Ne ita breve exemplum sit, ut cor penetrare non valeat, nec ita longum, ut tædio a auditores afficiat.

5. Quod famulis poetarum sacer Orator abstineat, vel ad eò parcè illis utatur, & breviter, ut ferè nihil sit, quando scilicet aptissimè cadant, & in talibus circumstantiis, ut pro anudqto essent, non tamen professionem redderent; non enim bene Atca Testamenti, & Idolum Dagon conveniunt.

C A P U T V I.

De Causa formali

Quomodo debeat concio efformari?

414 **O**Mnia orationum genera, quæ à Rethoricis efformari possunt, ad tria principaliter reducuntur, & sunt. *Demonstrativum* videlicet; *Judiciale*, & *Deliberativum*. *Genus demonstrativum* est illud, in quo laudatur, vel vituperatur; *Judiciale* in quo accusatur, vel defenditur. & *Deliberativum* in quo persuadetur. *Genus Demonstrativum* habet pro objecto præteri-

tum, & honoratum: *Judiciale* præteritum, & justum: *Deliberativum* verum, futurum, & utile.

415 His autem tribus generibus adhibet quartum, quod vocatur *Deliberativum*, & consistit tantum edocendo veritates, & in declarando textus, leges, & præcepta; unde qualibet concio in uno his generibus potest ab Ecclesiastico Oratore efformari.

GENUS DEMONSTRATIVUM

416 **S**olum consistit in narratione, & concio in genere demonstrativum fit, quando enarrantur mysteria fidei, veteris Sanctorum, aut Tyrannorum, atque hominum impiorum facinora. In quo genere observanda sunt ea, quæ à Legibus observantur Contenta in illo versu:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, corpe modo quando.

V. Gr. si sermo sit de aliquo Sancto memorare debet, *Quis* fuerit, scilicet nomen, parentes, & patriam, 2. *Quæ* egerit in toto vitæ cursu, nimirum virtutia virtutum, heroicis actiones, propterea, & miracula, 3. *Ubi* ea omnia patraverit, 4. *Quibus auxiliis*, videlicet miraculis in virtute Nominis Jesu, vel signo Crucis, vel invocatione Beatæ Mariæ Virg. aut alterius Sancti; *Exercitia* vero virtutum auxilio Dei, medio S. Orationis, &c. 5. *Corpe* seu ad quem finem ea omnia egerit, scilicet ad majorem Dei gloriam salutem animarum, & aliorum utilitatem.

6. *Quomodo*: hoc est agendo de miraculis an illa patriverit impositione manuum, uestium contactu, aut olei unctione, &c. verò de virtutibus, quomodo eas exercuerit referendo modos ab eo adhibitos in oratione agenda, in observando castitatem pauper-

tatem, obedientiam, abstinenciam, patientiam, humilitatem, charitatem, &c. 7. Tandem *Quando*: quo tempore illa patrauerit. Similiter observandum, si sermo fiat de aliquo mysterio.

Potest etiam hoc genus demonstrativum ad virtutes, & vitia adhiberi, quando scilicet coactio tantummodo sistit in laude virtutum, vel in vituperio vitiorum, quod fit per eorum definitiones, vel recensendo bona, aut mala, quae causant.

GENUS JUDICIALE

417 **P**ropriè dictum, ad Ecclesiasticum Oratorem pertinere non potest; quia in sacris concionibus nullus adest Reus, nullus defensor, nullus Judex: dicitur autem metaphoricè in genere judiciali versari, quando ita acriter vitia, & peruersas consuetudines reprehendit, ut accusare videatur, constituendo tamquam reum ipsum vitium, & structuram ex judiciali genere desumptam adhibendo.

GENUS DELIBERATIVUM

418 **E**xercet Orator, quando scripturis, rationibus, exhortationibus, vel minis suadet odium, & fugam alicujus vitii, aut amorem, ac desiderium virtutis.

GENUS DOCTRINALE

419 **A**dhibet, quando concionatoris finis, & scopus principalis alius non est, quam edocere veritatem, seu edocendo explanare aliquod mandatum Dei, vel Ecclesiae, aut exponere, sive literaliter, sive mysticè, totum Evangelium, vel aliquam ejus partem, aut Sacra Scripturam, & similia.

DE PARTIBUS ORATIONIS
ECCLESIASTICÆ.

420 **S**eptem enumerare solent Rethores Orationis partes: & sunt *Proœmium, Narratio, probatio, Confirmatio, Confutatio, Amplificatio, & Epilogus*. Hæc tamen partium distinctio non ita Ecclesiasticum Oratorem adstringit, ut illæ omnes necessariae arbitrentur: *Narratio* namque non est semper necessaria, nisi in genere demonstrativo. *Confirmatio, & Confutatio*, probationi subiecta est, & in ea continetur; is etiam, qui amplificat, quodammodo probare videtur. Et tandem *Proœmium*, seu Exordium, & *Epilogus*, seu peroratio, admonitionis, & intelligentiæ causa adhibentur; quod haud semper necessariò est agendum, præsertim in re facili, & nota: unde omnes orationis Ecclesiasticæ partes ad duas necessarias reduci possunt, quæ sunt *Propositio*, seu propositum, & *Probatio*: quoniam verò regulariter exorditur sacer Orator, aliqua etiam de exordio tangam.

EXORDIUM

421 **S**eu Proœmium est institutum, ut auditores dociles, attentis, ac benevoli reddantur. *Dociles* auditores reddet Orator, si recto ordine se dicturum, & argutas quaestiones omittendum, interdum pollicebitur: *Attentos*, si dixerit, se de salute animarum sermonem habiturum, & quod ipse Deus docuerit, aut Sancti Patres scripserunt, enucleaturum: *Benevolos* tandem, si neque inanis gloriæ cupiditate, nec avaritia, sed zelo Dei, & animarum salutis dicendumus assumpsisse protestabitur.

Debent tamen exordia modesta esse, seu vetercunda, gravia, & brevia: *modesta* quidem,

Bbbbbb 2 dem,

dem, seu *verecunda*, quatenus scilicet nunquam Prædicator, aut raro, si necessitas cogat, se ipsum laudet, vel de se ipso loquatur, sed humilitatem ex orationis principio præseverat. *Grave* item esse debet *Exordium*, aliqua videlicet præclara sententia illustratum, propriis verbis, & minime otiosis, quod dicendum est, exprimens. Et *Breve*, ut ab omni vanitatis suspitione alienus esse iudicetur.

Quantum ad loca Exordiorum, Exordia duci possunt vel à re ipsa, de qua igitur, seu ex ipsis orationis visceribus; vel ab Auditoribus; vel à loco; vel à persona ipsius oratoris; vel à similitudine; vel ab exemplo; vel à sententia sacræ Scripturæ. Majorem etiam vim habent, si acumine, aut novitate auditorum mulceant aures. Nonnunquam etiam ex abru pro ordiendum: Ad hoc Ecclesiasticos Oratores moneo, ut copiam sibi Exordiorum & Epilogorum à Sanctis Patribus colligant, ut facilius, atque utiliùs ex tempore dicant.

PROPOSITIO.

422 **P**ost Exordium, utatur Ecclesiasticus Orator propositione illius rei, quam demonstrare intendit: ad quam propositionem tria necessariò exiguntur, 1. Quòd sit *una*, ita ut omnia, quæ in Concione dicentur, sive probando, sive amplificando, sive confutando, &c. ad unam conclusionem principalem reducantur; alioquin si propositio non erit una, neque concio una erit, sed multiplex. v. gr. de *Jejunio* fieri possunt quamplures propositiones, ut *quod jejunium sit meritorium: quod sit satisfactorium: quod sit antiquum*, &c. quæ sunt plures propositiones. Dicitur autem propositio una, quando unum habet subiectum, & unam passionem, 2. Quòd sit *Catholica*, videlicet consona fidei, & Sanctæ

Matri Ecclesiæ locutioni, 3. Quòd *popularis*, quæ scilicet populorum intelligentiæ, ut moribus sit accommodata.

Ad orationem disponendam inferri Propositionis divisio; sed cavendum est, ut instrumentum devidendi delectetur Orator, ut confusionem potius pariat, quam memoria consulat. In tria igitur, vel ad summum quatuor capita, seu puncta, est propositio dividenda.

Exemplum: sit propositio: *Jejunium utile anime*: hæc propositio potest fieri in illa quatuor ab ipsa Ecclesiæ enumeratione nempe quòd *Jejunium vitia comprimit, meritum elevat, virtutem largitur, & conferre promissa*. Ex quo patet, quòd partes, in qua propositio dividitur, habere debeant inter aliquem nexum, ita ut omnes ad illam unam propositionem reducantur.

DE ARTE INVENIENDI PROPOSITIONEM.

423 **A**rs inveniendi propositionem Sacram Scripturam diligenter legere, & ponderare, germanumque sensum, & non extortum inquirere, ac pro illum firmas, & æterna veritatis maxime efformare, quibus utitur pro tempore opportunitate. Et ubi sensus literalis haberi non potest, ad alios sensus est attendendum.

Juvat sacros Expositores, sacrorum Concionatorum argumenta, ac materiam indices persolvere, & imitari.

Sed illud permaximè prodeat ad firmas, profundioresque propositiones inveniendas, ad Orationem mentalem contrahendam, atque in ea exerceri: in hac enim ipse Spiritus Sanctus mentem interiori illuminat, & profunda Cælestium Misteriorum arcana velat. In hac quippè schola Sancti Patris

scientia haud humanitus acquisita, sed potius divinitus infusa, tot solidas veritates, & inconcussas doctrinas didicere, totque volumina conscribere.

EPILOGUS,

424 **S**eu peroratio, est terminus orationis. Terminatur saepe sermo sine commotione, praesertim quando sententia aliqua explananda est, ut fecit S. August. in sermonibus ad populum dicens. *Hae retinete, hinc fidei animas vestras subjagate, à Christo Domino pramisa consecuturi Caelestis Regni.*

Vtile tamen est, saepe cum aliqua commotione animi orationem concludere: commotionis autem Christianae quatuor sunt species: scilicet *Timor, Spes, Dolor*, seu poenitentia, & *Lætitia*: hinc, ut auditorum animos excitet, poterit hos locos Ecclesiasticus Orator sibi praescribere, videlicet, ut ab illecebris Diaboli, à Mundi amore, à domestica voluptatum tyrannide illos abducat, aut ipse pro auditoribus poenitentibus loquatur, aut faciat eos interdum orantes, atque deprecantes; aut deplorat, deprecetur etiam cum lacrymis; non longa tamen oratione, cum nil citius arescat, quam lacryma.

QUO ORDINE DISPONENDA SIT CONCIO.

425 **I**n principio sermonis, seu in Exordio Ecclesiasticus Orator, de quo sibi dicendum sit, proponet: deinde, quod propositum fuit, explanabit: definitione utetur, divisione, tertum distinctione: brevem nonnunquam rationem subjiciet: exemplo, & similitudine rem declarabit: breviter interdum digredietur, ita tamen, quod unde deflexit oratio, eodem iterum redire significet: concludat interdum singulis argumentis, nonnum-

quam pluribus explicatis. Quae explicaverit, cum iis, quae sequuntur, conjunget, ad ea insensibiliter transiens, & tandem pro ultima conclusione ferventiora, & magis penetrantia adhibeat verba, interdum apposita, breviter recapitulando discursum, ut melius in audientium memoria permaneat. Talem etiam adhibeat methodum, ut à principio usque ad medium concionis auditores instruat, ac deinceps usque ad finem moveat, & pios affectus ultimo loco excitet.

DE PERSPICUITATE ORATIONIS ECCLESIASTICÆ.

426 **P**erspicuitas Orationis in hoc consistit, quod Ecclesiasticus Orator utatur in dicendo verbis, & nominibus magis propriis, ac communibus, quae videlicet communi loquendi usu recepta sunt, non autem obscuris vocabulis, vel translatis, quae non versantur in usu; quomodo enim persuadere poterit, si non intelligatur? Excipe tamen ea, quae propriis vocabulis explicata, sine veracundia, vel horrore audiri nequeunt, ut sunt quaedam corporis partes, & etiam aliqua peccata nefanda, quorum nomina propria omnino sunt supprimenda, & circumlocutione explicanda.

QUOMODO PRÆDICARI DEBEAT?

427 **A**d hoc ut Prædicatio Verbi Dei finem suum sortiatur, sex praesertim requiruntur, id est *Divini auxilii imploratio*, *Decor Prædicatoris*, *Judicium in dicendo*, *Emendata locutio*, *Pronuntiatio*, & *Actio*.

DE IMPLORATIONE DIVINI
AUXILII.

428 **P**incipium elocutionis, & totius Ecclesiasticæ eloquentiæ à Divini auxilii imploratione sumendum est; quis namque audeat de Deo sine Deo fieri, aut divinis sine ope divina tractare? Idcirco, nisi meditatione procedente, & precibus ad Deum fufis, nemo debet ad verbum Dei enuntiandum alſurgere, ne aliquando divino deſtitutus auxilio, præclariffimum hoc manus de decoret. Hortater etiam, ut niſi prius celefti pane reſectus, Angelicum hoc miniſterium non ſubitet.

DE DEDECORE SERVANDO.

429 **N**onnullæ præſcribuntur leges, ut *Decor* tum Prædicatoris, tum prædicationis ſervetur, 1. Requiritur, quòd vita Oratoris ab Oratione non diſcrepet, ne de ipſo dictum Salvatoris, Math. 6. 23. verificetur: *Hi ſunt, qui dicunt, & non faciunt; neque enim faciliter perſuadebit Orator, ſi illud, quod verbis docet, moribus contradicit.*

2. Ne unquam falſum dicat, vel mendacia proferat, nec etiam ſi ſperet inde animas omnes peccatorum ad pœnitentiam ſe poſſe convertere; Deus enim noſtris mendacis non eget.

3. Ne auditoribus aduletur, eos variis epithetis, & titulis frequenter laudando, quamquam aliquando, ſi ſuo loco, & tempore adhibeantur, aliquid valent; ſed parcè illis utendum eſt; aptius enim eſſet appellare *fratres, ſorores in Chriſto: animas à Deo benediſſimas: animas Chriſtianas: populum Dei: filios chariſſimos: dilectiſſimos auditores, & ſimilibus.*

4. Ne ſe ipſe jactet, aut ſuas res pulcherrimas non antea auditas ſe dicturum pollicen-

do: vel narrando ſe in aliis locis dixiſſe, & admirationem concitaſſe.

5. Tandem, ne ſupervacaneis, & inutilibus verbis tempus conterat.

DE JUDICIO IN DICENDO.

430 **J**udicium, ſeu Prædicatoris providenter inquirat mores, & præcipua vitia Civitatis, Oppidi, aut loci: ubi eſt concinaturus, ad hoc, ut pro diverſitate morum opportuna adhibere poſſit medicamina; non enim eadem ubique collytia ſunt applicanda ſimiliter concionem ſuam ad ingenium, & conditionem audientium accomodare ſolent; ſicut enim non decet pauperes, vel vicos obſurgere de opiparis epulis, & de velum pompa; ita neque decet ad ignorantiam, quæ intellectu difficilia ſunt, prædicare: tendere igitur debent concionatores præſtatam, & conditionem audientium, præ circumſtantias alias loci, temporis, & concinatur eis illud Jerem. Thren. cap. 4. *Parvi petierunt panem, & non erat, qui frangeret ei.*

DE EMENDATA LOCUTIONE.

431 **E**mendatam locutionem in concinendo commendat Næſeraphimus S. Franciſcus Fratribus ſuis in 9. c. Regule in verbis: *Moneo quoque, & exhibeo vobis Fratres, ut in præſicatione, quam faciunt, ſint examinata, & caſta eorum eloquia, & utilitatem, & edificationem populi.*

Ad hoc igitur, ut emendatè loquatur Eccleſiaſticus Orator, hæc obſervare debet. Caveat. 2. Ne ſolœcilis, ac barbariſſimis auditorum aures offendat.

2. Ne verbis jocofis, vel facetiis riſum excitantibus, aut minus honeſtis ſermonibus, vel deſcriptionibus, obſcœnitatem poſſit quæ pietatè ſapientibus, aut ſabellis, vel ſer-

utatur, ne fructum animarum amittat, & sus-
picionem præbeat de se ipso.

3. Ne *falsi fortune, infortunii* nomine, alia-
que id generis ab Ecclesiæ usu jam pridem
explosa, frequenter usurpet. Neve Deos, vel
Deas, nisi improbando, vel deridendo genti-
lium fatuitatem, appellare audeat, quos illi
tquam Deos veneraverit.

4. Ne anicularum adhibeat proverbialia.

5. Ne prædicet miracula falsa, vel incerta,
aut prophetias per Sacram Scripturam non
approbatas, & à fortiori à se ipso temerè ex-
cogitatas: dicendo, Deum, vel Christum locu-
tū fuisse; quod execranda hypocrisis est. De
istis enim conqueritur Dominus, Ezech. c. 13.
dicens: *Va Prophetis insipientibus, qui sequun-
tur spiritum suum, & nihil vident.*

6. Ne historias narret, vel explicationes
Scripturæ adhibeat, quæ ex apocryphis Scri-
ptoribus sunt desumptæ.

7. Ne Prælati Ecclesiæ, vel Religiosis, aut
Ecclesiasticis detrahat, vitia eorum nomina-
tim propalando, sive verbis expressis, sive æ-
quipollentibus. Dixi *nominatim*; quia licitum
est Concionatori generalibus verbis, vitia
etiam Prælatorum, & Ecclesiasticorum
dulciter reprehendere. Et quod dixi de per-
sonis Ecclesiasticis, etiam de secularibus est
intelligendum; cum hoc tamen discrimine,
quod nunquam de pervertis quorundam
Prælatorum, vel Sacerdotum moribus agat,
quin etiam de prælatura, vel Sacerdotii dig-
nitate, & auctoritate multa dicat.

8. Quod in vitis reprehendis à contumeliosis injuriis, & execrationibus se absteineat;
non enim ad rixandum, sed ad monendum
facit Orator pulpitem ascendit: *v. tom. 1. ver.
continmela.*

9. Quod nunquam de Prædestinatione lo-
quatur, quin aliqua de libro hominis arbitrio
attingat.

10. Quod nunquam matrimonium ita
laudet, ut virginitatem ei non anteponat.

11. Ne contra piam, & communem sen-
tentiam de Immaculata B. Mariæ Virginis
Conceptione aliquid dicere, vel disputare
audeat.

12. Ne alicujus Sancti Patris sententiam
temerè refutet.

13. Ne singulares quasdam opiniones [ut
ceteris doctior videatur] in medium afferat,
sed tantum illas, quæ non sunt ab Ecclesiæ
usu & consuetudine aliena, & quæ cum pro-
batis Ecclesiæ Doctoribus sunt consentanea,
proferat.

14. Ne civiles Magistratus, vel Dominan-
tes, vel Rectores Civitatum, & locorum al-
perius objurget, sed si aliquando opus erit,
piè admoneat.

15. Ne iratum se ostendat, eo quia ali-
quando corona frequentium auditorum ipsi
deficiat.

16. Tandem, quod in univèrsam ab illis
verbis abstineat, quæ decorem orationis, vel
Oratoris minuunt, aut tollunt; vel admira-
tionem, scandalum, diffamationem, jurgia,
errores, & similia in audientibus causare pos-
sunt; sed sapienter, clarè, humiliter, modeste,
& cum prudentia loquatur, ut decet Sacrum
Oratorem.

DE PRONUNTIATIONE.

433 **P**ronuntiatio, quæ est maxima artis o-
ratorie pars, in idiomate, & vocis
moderatione consistit.

DE IDIOMATE.

433 **U**nusquisque (regulariter loquendo) in illo idiomate, ac in ea lingua, in qua natus est, predicare debet, ut majorem, atque uberiores fructum ex sua predicatione auditorum animæ percipiant, maxime in propria Regione, ubi aliena lingua non ab omnibus universaliter percipitur; caveat tamen vocabula nimis rudia, & aspera, quibus scilicet genus infirmæ plebis, & mulierculæ uti solent; sed nobiliora eligat, & perpolitata, quæ videlicet à viris doctis, & civilibus communiter adhibentur.

Dixi regulariter loquendo, quia si in aliena Regione prædicet, & præsertim, ubi nativum idioma minime percipitur, vel pro vili habetur, tunc studere debet in idiomate communiore, & magis accepto prædicare, quod est v. gr. in Italia idioma Etruscum cum pronuntiatione Romana.

DE MODERATIONE VOCIS.

434 **V**ocem debet ita Ecclesiasticus Orator moderari, ut ab oratione non discordet, sed rebus, quas tractat, vox sit accommodata aliud enim vocis genus, nempe acutum, & concitatum requiritur ad exprimendum zelum Dei; aliud, scilicet humile, & demissum ad consolandum peccatores timore propriæ conscientie perterritos. Ad exprimendum gaudium, vox esse debet lenis, & remissa. Ad dolorem animi manifestandum, vehemens quidam, & gravis sonus vocis requiritur.

Itaque non debet Orator immoderatis vociferationibus uti, ubi remissa vox requiritur, & lenis: neque uti leni, & remissa voce, ubi aliqua facessit asperitas, ne fri-

gida evadat oratio; similiter quantum ad molliem, vel magnitudinem non debet nimiam in dicendo tarditatem, & intermissionem effugiat. Et tandem omnem castitatem vitare studeat, sed solum familiaritatem, libertatem, & naturalem, & dicendi formam habeat; caveatque ne uno semper vocis sonu ta constet oratio.

DE ACTIONE.

435 **A**ctio Oratoris, quæ est in finibus pronuntiationis comes, & complementum, in motu, & gestu corporis consistit: debet ergo Ecclesiasticus Orator in modo, quo vocem, gestum rebus accommodat, de quibus tractat. Oculi sunt præcipue pronuntiationis comites, quorum immutatio remissione, conjectu, & hilaritate affectus exprimitur.

In gestu itaque, & motu corporis Concionator cavere debet: scilicet, ne eodem semper gestu, neque eandem manum composita; neque semper eandem vultum moderatione utatur. Ne pulpitum manibus percussat, nisi quando rei magnitudo postulat.

Ne per pulpitum curset, vel saltet. In pulpito usquam corpore immittat, nisi in medium corpus demittat, sed rectus sit, aut sedeat. Ne, quando maxime commovere studeat, oris speciem immutet, nisi risum potius, quam commotionem excuset, nec labia lambat, vel mordeat. Ne caput inclinat. Ne supercilia contrahat, ne ducat, vel remittat. Ne humeros attolat, nec rursus contrahat. Ne brachium tanquam gladiator immoderate projiciat, quantum moderate projectum sit telum orationis, interdum teturatur anima. Ne similitudinem manuum supra os, vel oculos immittat, nec demittat infra pectus. Ne

ad femur apponat, nisi raro, cum ad indignationem movere voluerit. Ne pede supplantat, nisi cum de rebus maximis agit. Ne digitorum gestum indecorum adhibeat: nec ipsorum argutis utatur. Ne crebro expuat, vel tussiat, nisi necessitate coactus.

Alia indecora similia fugiat, studeatque,

ut actio sit libera, ac naturalis, non affectata; item nobilis, generosa, & spiritu plena, sancta continens, & sine præcipitatione: quod totum facillimè consequetur, si in principio suæ exercitationis in hac arte concionandi peritos Magistros consulat, à quibus erudiat, & corrigatur.

P A R S T E R T I A

Examen Missionariorum.

436 Quoniam ipsum Missionarii nomen apertè satis admonet, eum, quantum præcipuum Apostolicum opus aggredi cupit, debere esse Missum; dicente Apostolo ad Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Ideò primò advertit unusquisque, qui talentum verbum Dei annuntiandi obtinuit, ne temerè ad hoc munus obeundum se ingerat, sed solum, si Deo interius inspirante, ab ipso sit vocatus tanquam Aaron; quod facile dignoscere poterit, si pro unico, & principali fine habeat, minimè temporale aliquod emolumentum, sed Dei gloriam, & Animarum profectum. Et tunc obtenta prius Ordinarum facultate, suorumque Superiorum benedictione, opustam Deo charum aggrediat.

437 Secundò, Hoc peracto, eum uno, vel duobus sociis (prout loci Ordinario placuerit) omnium devotione, ac modestia ad civitatem pergens, seu locum, ubi Apostolicam missionem exercere voluerit; antequam incipiat, præmonitum faciat Parochum de suo adventu, & fine, ut ille sibi assistat, & faveat in cunctis, quæ ad suum Ministerium conducent.

438 Tertio. Civitatem, seu locum ingrediens, unus imaginem Crucifixi anteferat; alter verò campanulam, qua dato triplici signo, alta voce laudabit Sanctissimum Jesu Christi Nomen, vel Sacramentum, & Immaculatæ Virginis Mariæ sine macula originali Conceptæ.

439 Quarto. Magis elevando vocem, dicat: *Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos*; vel alium consimilem textum; aut aliquam orationem jaculatoriam lingua vulgari, quæ sibi ad commovendum populum, ipsumque ad Ecclesiam convocandum magis apta videbitur.

Hinc quasi processionaliter incedentes, Litanias B. M. V. canere poterunt, vel coronam recitare, & plateas, aliaque loca populo magis frequentia transeundo, aliquantulum sistat, & verba aliqua exhortationis faciat ad excitandos otiosos: *Quid hic statis tota die otiosi? Quarite Dominum, dum inveniri potest*; vel aliud simile, & sic omnes post se conabitur trahere.

440 Quintò. Cum in Ecclesiam fuerit populus congregatus, pulpitu Missionarius ascendat, & primùm de ipsa Missionem sermo-

Ccccc

neat